

Partisiippiattribuutit kirjoitetun yleiskielen tyylipiirre

Luonnollisen kielen syntaksiin kuuluu itsenäisten lauseiden alistaminen eli upottaminen toisten lauseiden epäitsenäisiksi konstituenteiksi tai näiden osiksi. Upottamisen tuloksena voi olla lausestruktuurinsa säilyttänyt tai struktuuriltaan muuntunut rakenne. Lausemaisuuuden näkökulmasta tarkasteltuna upotteet muodostavat jatkumon, jonka toisessa päässä ovat alisteiset sivulauseet ja toisessa päässä verbaalinominit. Suomen syntaksissa upotteilla tarkoitetaan yleisimmin verbin infiniitti-muodon, infinitiivin tai partisiipin, sisältäviä rakenteita. Erityyppisten infiniitti- eli nominaalirakenteiden käyttöä on totuttu pitämään suomen kielelle luonteenomaisena piirteenä. Tarkemmin tutkittaessa on kuitenkin huomattu, että rakenteiden käytössä on suuria eroja esimerkiksi puhutun kielen ja kirjoitetun kielen välillä, samoin eri tekstilajien välillä, puhumattakaan yksittäisistä teksteistä.

Yhtenä esimerkkinä voi mainita nominaalirakenteiden lausemaisimpaan ryhmään luokitellut lauseenvastikkeet, joita laskelmieni mukaan esiintyy kirjoitetussa yleiskielessä lauseiden määrään suhteutettuna noin kolminkertaisesti murrepuheeseen verrattuna. Kielenkäytön erot moninkertaistuvat, kun tarkastelu ulotetaan eri lauseenvastikkeisiin ja niiden alatyyppeihin. Murrepuheessa lähes 80 % lauseenvastikkeista on nesessiivirakenteita (mikäli nämä ylipäätänsä luokitellaan lauseenvastikkeiksi); jokaisen muun lauseenvastikkeen esiintymismäärät jäävät enintään muutamaan prosenttiin. Kirjoitetussa yleiskielessä jakauma on keskimäärin paljon tasaisempi: nesessiivisten lauseenvastikkeiden osuus kokonaismäärästä on noin 40 %, referatiivisten ja temporaalisten kummankin osuus noin 20 % ja modaalisten osuus noin 17 %; muiden lauseenvastikkeiden prosenttiosuudet jäävät vähäisiksi. (Hakanen 1986, 19—21.) Nämäkin luvut jo osoittavat, että lauseenvastikkeet monimuotoisena syntaktisten upotteiden kategoriana kuuluvat ennen muuta kirjoitetun kielen syntaksiin. Kansankielessä — ja yleensä puhekielessä —

suositaan löyhempää upotusta: konstituenttilauseita sekä erityyppisiä lohkorakenteita ja fragmentteja. Syntaktisen rakenteen kompleksisuuden piirteissä on siis suuria eroja kirjoitetun kielen ja puhutun kielen välillä.

Kohdistan nyt huomioni yhteen upotteiden lajiin: etuattribuuttina esiintyviin partisiippeihin. Rajaan tarkasteluni aktiivin ja passiivin 1. ja 2. partisiipin muotoihin eli varsinaisiin partisiippeihin; tarkastelun ulkopuolelle jäävät agentin kanssa esiintyvät 3. infinitiivin muodot, ns. agenttipartisiipit, ja samoin -MATON-johdokset eli kieltopartisiipit. Lauseopin arkiston yhteensä yli miljoonan saneen korpukseen pohjautuvien laskelmien mukaan attribuuttina esiintyvien 1. ja 2. partisiipin muotojen määrä on murrepuheessa 0,4 % lauseiden määrästä ja yleiskielessä 15,6 % lauseiden määrästä (Ikola—Palomäki—Koitto 1989, 488—490). Näiden lukujen perusteella arvioituna tutkimieni partisiippien keskimääräinen frekvenssi kirjoitetussa yleiskielessä on noin nelikymmenkertainen verrattuna murrepuheeseen.

Partisiippiattribuutteja voidaan perustellusti pitää kirjoitetun yleiskielen leimallisena tyylipiirteenä. Tekstilajien väliset erot ovat kuitenkin tavattoman suuret. Suuria frekvenssieroja on myös eri partisiippien esiintymisessä. Asiaa voidaan yksityiskohtaisesti tarkastella taulukon 1 avulla. Se pohjautuu Lauseopin arkiston yleiskielen aineistoon, jonka laajuus on 27 339 lausetta (190 917 sanetta). Taulukkoon on merkitty allekkain mainitun korpuksen kaikki 30 tekstiyksikköä, ja siitä käyvät ilmi kussakin tekstiyksikössä esiintyvien aktiivin ja passiivin 1. ja 2. partisiipin esiintymien määrät.

Tekstiüksiköt ovat sanemäärältään suunnilleen yhtä suuria, joten taulukkoon merkityt partisiippiesiintymien absoluuttiset määrätkin antavat kohtalaisen vertailupohjan. Tässä tapauksessa tekstien syntaktisen rakenteen vertailun kannalta puhuttelevampia ovat kuitenkin viimeisen sarakkeen prosenttiluvut, jotka ilmoittavat tarkasteltavien partisiippien yhteismäärän suhteutettuna tekstiüksikön lauseiden määrään. Luvuista näkyy, että tekstilajien väliset erot ovat huikeat. Hallinnon kielessä ja virkakielessä prosenttiluku on 51,3, mikä merkitsee, että keskimäärin joka toisessa lauseessa on partisiippiattribuutti (vrt. Naskali 1992, 86—90). Toista ääripäätä edustavassa kaunokirjallisuuden kielessä prosenttiluku on 3,1, eli tässä tekstilajissa partisiippiattribuutti esiintyy keskimäärin kolmessa lauseessa sadasta. Partisiippiattribuuttien lauseittainen keskifrekvenssi on siis hallinnon kielessä ja virkakielessä yli kuusi-toistakertainen verrattuna kaunokirjallisuuden kieleen. Lauseopin arkiston yleiskielen korpuksen muiden tekstilajien keskimääräiset prosenttiluvut ovat seuraavat: sanomalehtien kieli 14,7, aikakauslehtien kieli 9,5, tietokirjallisuuden kieli 16,7 ja radion ja television kieli 15,6.

Taulukko 1. Etuattribuuttina käytettyjen partisiippien esiintymien määrät Lauseopin ariston yleiskielen aineistossa.

TEKSTIYKSIKKÖ	PARTISIIPPI				yht.	prosenttia lauseiden määrästä
	akt. 1.	pass. 1.	akt. 2.	pass. 2.		
Hallinnon kieli ja virkakieli	393	90	82	433	998	51,3
Lait ja asetukset	106	23	33	185	347	59,4
Komiteanmietinnöt	150	32	33	92	307	41,8
Viranomaisten päätökset	137	35	16	156	344	54,7
Sanomalehtien kieli	445	47	207	258	957	14,7
Pääkirjoitukset	70	8	25	51	154	15,2
Asia-artikkelit	62	9	12	29	112	16,0
Uutiset	75	14	51	41	181	20,3
Reportaasit	37	3	18	35	93	9,1
Arvostelut	116	4	30	47	197	23,5
Pakinat	46	2	20	35	103	9,4
Urheiluselostukset	39	7	51	20	117	12,3
Aikakauslehtien kieli	209	20	49	88	366	9,5
Reportaasit	57	3	21	31	112	10,4
Asia-artikkelit	52	5	11	32	100	10,4
Pääkirjoitukset	50	5	8	11	74	8,5
Pakinat	50	7	9	14	80	8,6
Tietokirjallisuuden kieli	661	80	184	406	1331	16,7
Muistelmat	52	1	13	34	100	9,2
Historian tietokirjat	61	7	34	46	148	16,5
Yhteiskunnalliset tietokirjat	90	17	18	67	192	23,8
Humanistiset tutkimukset	57	4	14	35	110	15,5
Muut tietokirjat	92	9	13	46	160	19,2
Muut tutkimukset	100	18	37	64	219	34,4
Tietosanakirjat	116	15	26	83	240	28,1
Hartauskirjat	46	6	17	5	74	6,9
Matkakuvaukset	47	3	12	26	88	8,1
Radion ja television kieli	294	44	118	178	634	15,6
Uutiset	49	3	29	27	108	16,6
Ajankohtaiskatsaukset	48	13	18	39	118	15,7
Esitelmät	74	3	26	39	142	17,8
Hartauspuheet	56	4	24	23	107	9,3
Muut kirjoitetut puheet	67	21	21	50	159	22,1
Kaunokirjallisuuden kieli	50	3	20	19	92	3,1
Taideproosa	30	0	7	9	46	3,1
Näytelmät	20	3	13	10	46	3,0
Yhteensä	2052	284	660	1382	4378	16,0

Taulukon prosenttiluvut tukevat voimakkaasti sitä intuitiivisestikin syntyvää ja myös tutkimuksin vahvistettua käsitystä, että luetelluista yleiskielen tekstilajeista kaunokirjallisuuden kieli on syntaksiltaan keskimäärin lähempänä puhuttua kansankieltä kuin muut ja että tekstilajina hallinnon kieli ja virkakieli taas on kaikkein kauimpana puhutusta

kansankielestä. Tosin on pidettävä mielessä, että kaunokirjallisuuden kieltä edustaa Lauseopin arkiston korpuksessa vain kaksi tekstiyksikköä eikä näin suppea aineisto riitä pohjaksi pitkälle meneviin päätelmiin koko tämän tekstilajin kielestä. (Vrt. Hakanen 1993, 178—180.)

Myös eri partisiippien keskinäisessä esiintymistiheydessä on suuria eroja eri tekstilajien välillä, ja tekstiyksiköittäiset erot ovat tietysti ääritapauksissa vieläkin suurempia. Taulukkoon 2 olen merkinnyt eri partisiippien prosenttiosuudet tarkastelun kohteena olevissa tekstilajeissa.

Taulukko 2. Etuattribuuttina käytettyjen partisiippien esiintymien prosenttiosuudet Lauseopin arkiston yleiskielen tekstilajeissa.

TEKSTILAJI	PARTISIIPPI				
	akt. 1 %	pass. 1. %	akt. 2. %	pass. 2. %	yht. %
Hallinnon kieli ja virkakieli	39	9	8	44	100
Sanomalehtien kieli	46	5	22	27	100
Aikakauslehtien kieli	57	6	13	24	100
Tietokirjallisuuden kieli	50	6	14	30	100
Radion ja television kieli	46	7	19	28	100
Kaunokirjallisuuden kieli	54	3	22	21	100
Koko yleiskielen aineisto	47	6	15	32	100

Luvuista nähdään, että koko aineistossa aktiivin 1. partisiipin osuus attribuuttiesiintymistä on lähes puolet ja passiivin 2. partisiipin osuus noin kolmannes. Varsin selvä poikkeus tekstilajien yleisestä linjasta on nytkin hallinnon kieli ja virkakieli, jossa passiivin 2. partisiipin esiintymistäajuus on muita partisiippeja suurempi (44 %) ja eri partisiippien prosenttijakauma on yleensäkin muista tekstilajeista poikkeava. Eri partisiippien esiintymistäajuuteen vaikuttavat monet seikat. Näitä ovat esimerkiksi 1. ja 2. partisiipin aikasuhte-ero: edellinen ilmaisee päättymätöntä, jälkimmäinen taas resultatiivisten verbien tapauksessa päättynyttä, irresultatiivisten verbien tapauksessa päättynyttä tai päättymätöntä tekemistä. Aikasuhteiden tulkintaan vaikuttavat myös tekstuaalisen ja pragmaattisen näkökulman vaihtelut. (Hakulinen—Karlsson 1979, 369—370.)

Tarkastelemani partisiipit esiintyvät NP-lausekkeessa pääsanana edelle sijoittuvana ja tämän kanssa kongruoivana attribuuttina. Uputteena partisiippi edustaa upotetun lauseen predikaattia. Adjektiivistumistapauksia lukuun ottamatta partisiippi säilyttää NP-konstituentin osanakin verbinluonteensa, mikä käy ilmi mm. siitä, että se aidon verbin tavoin sitoo itseensä ja kuljettaa mukanaan upotetussa lauseessa esiintyneet määritteensä. Tavallisimmin partisiippiattribuutin ja sen määritte-

den parafrasiksi tarjoutuu relatiivilause, joka on tyypillinen substantiivien määrittävä attribuutilause. (Partisiippiattribuutin ja relatiivilauseen suhteesta ks. Hakulinen—Karlsson 1979, 371—373; Kärkkäinen 1986, 22—25.)

Suuri merkitys sekä partisiippiattribuuttien kokonaismäärään että eri partisiippien keskinäiseen jakaumaan on sillä, missä määrin eri tekstit ja tekstilajit suosivat adjektiivistuneita partisiippeja ja partisiippien fraasiutunutta käyttöä. Esimerkkinä tarkastelen lyhyesti partisiippiattribuuttien käyttöä hallinnon kielessä ja virkakielessä. Tähän tekstilajiin, joka edustaa kirjoitetun yleiskielen paperinmakuisinta ääripäätä, on Lauseopin arkiston korpuksessa sijoitettu kolme tekstiyksikköä: lait ja asetukset, komiteanmietinnöt ja viranomaisten päätökset. Käsittelen tekstilajia yhtenä kokonaisuutena, vaikka tekstiyksiköitten välillä onkin selviä eroja.

Taulukkoon 3 olen merkinnyt hallinnon kielen ja virkakielen partisiippiesiintymien absoluuttiset määrät neljänä ryhmänä: 1) adjektiivistumaton partisiippi, 2) adjektiivistunut partisiippi, 3) objektin määrittämä partisiippi, 4) adverbiaalin määrittämä partisiippi. Kahden ensiksi mainitun ryhmän partisiipit esiintyvät kontekstissa ilman omia määritteitä, mutta eri ryhmiin luokittelemieni partisiippien verbinluonteisuudessa on eroa. Eron voisi ilmaista toteamalla, että adjektiivistunut partisiippi ei ensisijaisesti ole verbi, siis upote, vaan adjektiivi eikä sen parafrasiksikaan aina luontevasti käy relatiivilause. Mainittujen kahden ryhmän osalta rajankäynti on jossain määrin tulkinnanvarainen (vrt. Koivisto 1987, 26—33). Kolmannen ryhmän tapauksissa partisiippiin liittyy aina objekti, jonka lisäksi voi esiintyä myös adverbiaalimääritteitä. Kaikkein heterogeenisin on neljäs ryhmä: kyseeseen voivat tulla kaikki verbin määritteeksi käyvät adverbiaalit, ja niitä voi olla partisiippiin liittyneenä yksi tai useita.

Taulukko 3. Etuattribuuttina käytettyjen partisiippien jakaantuminen neljään ryhmään akselilla *määritteetön* — *määritteellinen* hallinnon kielen ja virkakielen tekstilajissa.

MÄÄRITTEETÖN —
MÄÄRITTEELLINEN

	PARTISIIPPI				yht.
	akt. 1.	pass. 1.	akt. 2.	pass. 2.	
1. Määritteetön P (33 %)					
1.1. Adjektiivistumaton P	7	17	5	44	73
1.2. Adjektiivistunut P	115	17	8	117	257
2. Määritteellinen P (67 %)					
2.1. Objekti + P	99	—	14	—	113
2.2. Adverbiaali + P	170	54	55	272	551
Yhteensä	391	88	82	433	994

Taulukosta voidaan nähdä, että aineistoni etuattribuuttina esiintyvistä partisiipeista yksi kolmasosa on ilman omia määritteitä ja vastaavasti kahdella kolmasosalla on omia määritteitä. Määritteettömistä partisiipeista 73 on säilyttänyt verbinluonteensa ja 257 on adjektiivistuneita. Määritteellisistä 113 on objektin määrittämiä ja 551 yhden tai usean adverbiaalini määrittämiä. Esitän kustakin ryhmästä muutaman esimerkin:

(1) *Adjektiivistumaton P*: Jos suoritusta varten on annettu virheellisiä tai *erehdyttäviä* tietoja (LA 9421:156) / Tällöin terveystarkastajan on ilmoitettava *korjattavat* seikat leirintäalueen pitäjälle (LA 9441:181) / HO velvoitti yhtiön vakuutus sopimuksen perusteella suorittamaan L:lle korvaukseksi *tuhoutuneesta* asuinrakennuksesta 15 000 markkaa (LA 9411:261) / *Kloorattujen* liuottimien ja muiden *kloorattujen* orgaanisten yhdisteiden poltossa vapautuva kloori aiheuttaa korroosiota (LA 9421:227).

(2) *Adjektiivistunut P*: Näistä kysymyksistä on *kuluvan* vuoden aikana julkaistu erillisiä mietintöjä (LA 9421:371) / *Huomattava* osa viennistä keskittyy suhdanne- ja hintaherkkään tuotantoon (LA 9421:327) / Konkurssituomarina toimisi raastuvanoikeuksissa sen puheenjohtaja tai siihen tehtävään erikseen määrätty *lainoppinut* jäsen (LA 9421:433) / että *sanottu* yhtiökokouksen päätös kumottaisiin (LA 9411:229).

(3) *Objekti + P*: voidaan nähdä *kilpailukykyä heikentävinä* tekijöinä (LA 9421:320) / *Tarkastuksen suorittavan* viranomaisen tulee sopia leirintäalueen pitäjän kanssa tarkastuksen ajankohdasta (LA 9441:173) / *Ruokalan käyttöoikeuden myöntäneen* viraston tulee pitää ruokaloittain luettelo myönnettyistä käyttöoikeuksista henkilö määrineen (LA 9441:97) / että satovahingon sattuessa arvioidaan ai-noastaan *vahinkoa kärsineet* viljelyalat (LA 9421:319).

(4) *Adverbiaali + P*: että huoneisto oli otettu *alkuperäisestä tarkoituksesta poikkeavaan* käyttöön (LA 9411:227) / mitä *valtion virkamiehiltä vaadittavasta* kielitaidosta annetussa laissa on säädetty (LA 9441:60) / Tontinomistajan velvollisuutena on tarvittaessa poistaa *jalkakäytävälle tai sen vierele kertyneet* lumivallit (LA 9411:58) / Jos *määrääjäksi myönnetty* työkyvyttömyyseläke on maksettu kertasuorituksena (LA 9411:11).

Koko aineiston yksityiskohtainen seulonta paljastaa, että määritteettömiksi luokittelemistani aktiivin 1. partisiipin esiintymistä huomattavan suuri osa (yhteensä useita kymmeniä) on tutkitulle tekstilajille stereotyypisiä ilmauksia: *kyseessä t. kysymyksessä oleva (ko.)*, *puheena oleva (po.)* jne., passiivin 2. partisiipin esiintymistä vastaavasti sellaisia kuin *(edellä) mainittu (em.)* (36 kpl), *sanottu (ns.)*, *tarkoitettu* jne. Myös määritteellisten partisiippien esiintymissä on runsaasti tekstilajille luonteenomaisia fraaseja ja formuloita: aktiivin 1. partisiipin esiintymissä sellaisia objektitapauksia kuin *(jotakin) koskeva* (57 kpl), *(jotakin) edellyttävä, tarkoittava, vaativa, vastaava* jne. ja sellaisia adverbiaalita-

pauksia kuin (*jossakin*) oleva (38 kpl), (*jostakin*) johtuva, (*johonkin*) kuuluva, liittyvä, oikeuttava, perustuva jne.; passiivin 2. partisiipin esiintymissä taas sellaisia adverbiaalitapauksia kuin (*joskus*) annettu (62 kpl), (*laissa*) säädetty, tarkoitettu jne. (Vrt. Naskali 1992, 90—91.)

Tarkastelun tulos osoittaa, että hallinnon kielen ja virkakielen partisiippiattribuuteista, joita muihin tekstilajeihin verrattuna on epätavallisen paljon, suuri osa — käytännössä lähes puolet — on tälle tekstilajille ominaista fraseologiaa (vrt. Wahlroos 1981, 36—44, 107—109). Jos tämä tekstilajia voimakkaasti leimaava mutta syntaktisen rakenteen kannalta yksinkertainen partisiippiattribuuttien käyttö jätettäisiin ottamatta huomioon, hallinnon kielen ja virkakielen partisiippiattribuuttien prosenttiluku tulisi paljon lähemmäksi muiden tekstilajien lukuja.

Eroa kuitenkin jää. Mainitsemani stereotyyppisen fraseologian lisäksi hallinnon kielen ja virkakielen tekstilajia, samoin eräitä muita tekstityyppejä (esim. tieteellisiä tutkimuksia ja esitelmiä), leimaa partisiippiattribuuttien (ja muidenkin upotteiden) kasaantuminen peräkkäisiksi ja usein myös sisäkkäisiksi rakenteiksi. (Vrt. Itkonen 1975, 38—43.) Mainitsen muutamia esimerkkejä.

(1) *Sisäasiainministeriön hallinnonalaan kuuluvia sijainninohjaukseen liittyviä tehtäviä ovat* (LA 9411:114).

(2) ilmenee tarkemmin *mietintöön liitetystä verohallituksessa laaditusta yhteenvedosta* (LA 9421:282).

(3) jota syytetään — — *hälytysajossa olevan moottorikäyttöisen kuluneuvon kuljettamisessa tehdyksi väitetystä rikoksesta* (LA 9411:27).

(4) *Maankuivatuslainojen takaisinmaksamisessa myönnettävistä helpotuksista annetun lain 4 pykälässä tarkoitettun hakemuksen voi tehdä* (LA 9411:115).

(5) *Valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain täytäntöönpanosta annetun asetuksen 7 pykälän 1 momentin mukaan* (LA 9441:62).

(6) viitaten *valittajan puheena olevaa asiaa koskevassa aikaisemmassa hakemusasiassa kaupungin puolesta annetussa selvityksessä esitettyihin* seikkoihin, kaupunginhallituksen jaosto katsoo (LA 9441:267).

Kaikissa esimerkeissä on kompleksinen vasemmalle haarova nominauseke, jossa pääsanaa edeltävä attribuutti koostuu kahdesta tai useammasta partisiippilausekkeesta. Periaatteessa esimerkkien partisiippilausekkeet voidaan ajatella palautettaviksi relatiivilauseiksi (ja edelleen itenäisiksi lauseiksi), mutta todellisuudessa partisiippilausekkeen korvaaminen relatiivilauseella on mahdollista vain osassa tapauksia. (Vrt. Karlsson 1973, erityisesti s. 226—230; Naskali 1993, 23—25.) Pyrin sul-

keita ja sisäisen liittymän merkkiä (+) käyttämällä osoittamaan kunkin esimerkin partisiippilausekkeiden ajateltavissa olevan taustan ja rakenteen sekä lausekkeiden suhteet toisiinsa ja koko nominilausekkeen pääsanaan.

- * (TEHTÄVIÄ + (jotka liittyvät sijainninhajukseen)) + (jotka kuuluvat sisäasiainministeriön hallinnonalaan)
 - > (sisäasiainministeriön hallinnonalaan *kuuluvia*) + ((sijainninhajukseen *liittyviä*) + TEHTÄVIÄ)
- * (YHTEENVEDOSTA + (joka on laadittu verohallituksessa)) + (joka on liitetty mietintöön)
 - > (mietintöön *liitetystä*) + ((verohallituksessa *laaditusta*) + YHTEENVEDOSTA)
- * RIKOKSESTA + ((josta väitetään) + (joka on tehty moottorikäyttöisen kulkuneuvon + (joka on hälytysajossa) kuljettamisessa))
 - > (((hälytysajossa *olevan*) + (moottorikäyttöisen kulkuneuvon kuljettamisessa *tehdyksi*)) + (*väitetystä*)) + RIKOKSESTA
- * HAKEMUKSEN + (jota tarkoitetaan lain + ((joka on annettu helpotuksista) + (joita myönnetään maankuivatuslainojen takaisinmaksamisessa)) 4 pykälässä)
 - > (((maankuivatuslainojen takaisinmaksamisessa *myönnettävistä*) + (helpotuksista *annetun*)) + (lain 4 pykälässä *tarkoitettun*)) + HAKEMUKSEN
- * ASETUKSEN + (joka on annettu lain + ((joka on annettu kielitaidosta) + (joka vaaditaan valtion virkamiehiltä)) täytäntöönpanosta)
 - > (((valtion virkamiehiltä *vaadittavasta*) + (kielitaidosta *annetun*)) + (lain täytäntöönpanosta *annetun*)) + ASETUKSEN
- * SEIKKOIHIN + ((jotka on esitetty selvityksessä) + ((joka on annettu kaupungin puolesta valittajan aikaisemmassa hakemusasiassa) + ((joka koskee asiaa) + (joka on puheena))))
 - > ((valittajan + ((puheena *olevaa*) + (asiaa *koskevassa*)) aikaisemmassa hakemusasiassa kaupungin puolesta *annetussa*) + (selvityksessä *esitettyihin*)) + SEIKKOIHIN

Vasemmalle kerrostuvien synteettisten rakenteiden tulkitsemisen helppous tai vaikeus riippuu upotteiden määrästä mutta tätäkin enemmän upotekompleksin kokonaisrakenteesta ja upotteiden välisistä suhteista. Jos kokonaisrakenne on yksinkertainen ja upotteet asettuvat loogisesti peräkkäin, useitakin upotteita sisältävä konstituentti on melko helposti ymmärrettävissä. (Ks. Vuoriniemi 1975, 144—150; Itkonen 1975, 95—102; Järvenpää 1985, 56—58.) Esimerkkinä raskaasta mutta silti kohtalaisen selkeästi hahmottuvasta rakenteesta voisi olla neljä partisiippiattribuuttia sisältävä lauseke, jonka raastuvanoikeuden pöytäkirjoissa esiintyvien nominilausekkeiden rakennetta tutkinut Merja Wahlroos on

esittänyt (1981, 73): ”H:n kasvoihin *jääneestä rumentavasta* arvesta *aiheutuneesta pysyvästä* HAITASTA”. Tähän verrattuna edellä esittämäni esimerkkisarjan viimeinen nominilauseke, johon niin ikään sisältyy neljä partisiippiattribuuttia, on sekä syntaktisen rakenteen että merkityksen hahmottamisen kannalta selvästi työläämpi.

Samaan pintarakenteen konstituenttiin kerrostuvat partisiipit ovat hyvä esimerkki yleiskielessä vaikuttavasta tendenssistä kehittää lauserakennetta synteettiseen suuntaan. Kielen käytön kannalta partisiipit edustavat sellaista tiivistettyä syntaksia, joka rasittaa suuresti sekä tekstin tuottajan että vastaanottajan muistia. Tästä syystä samaan konstituenttiin kerrostuvat partisiipit ovatkin harvinaisia puhutussa kielessä. Kirjoitetun yleiskielen syntaksiin ne sitä vastoin näyttävät tulleen jäädäkseen. Kohtuullisessa määrin ja taitavasti käytettyinä partisiippiattribuutit ovat oivallinen tapa tiivistää sanottava jäsentyneiksi kokonaisuuksiksi. Käyttö vaatii kuitenkin tarkkuutta: kielen todellisuudessa vastakkain ja helposti ristiriitaankin toistensa kanssa joutuvat produktiivisen systeemin tuottamat monimuotoiset upotteet ja niiden tekstuaalinen hyväksyttävyyys. Kyse on kielessä ja kielenkäytössä alati relevanteista distinktioista: mikä, missä, milloin ja millä ehdoin on kieliopillista, mikä hyväksyttävää, mikä normaalia; tyylin näkökulmasta voisi vielä lisätä: mikä on tarkoituksenmukaista, selkeää ja tehokasta.

LÄHTEET

Aineslähde

Lauseopin arkiston (= LA) yleiskielen tekstiyksiköt. Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos. Turun yliopisto.

Muut lähteet

- HAKANEN, AIMO 1986: Satakuntalaismurteiden lauseenvastikkeista. *Sananjalka* 28. Turku.
- 1993: Nesessiivisyyden ilmaisemisesta nykysuomessa. *Systeemi ja poikkeama*. Juhlakirja Alho Alhoniemen 60-vuotispäiväksi 14.5.1993. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 42. Turku.
- HAKULINEN, AULI — KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. SKST 350. Jyväskylä.
- IKOLA, OSMO — PALOMÄKI, ULLA — KOITTO, ANNA-KAISA 1989: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia*. SKST 511. Mänttä.
- ITKONEN, TERHO 1975: *Näillä näkymin*. Kirjoituksia nykysuomesta ja sen huollosta. Helsinki.
- 1979: *Retkiä nykysuomeen*. Kerava.
- JÄRVENPÄÄ, ISA 1985: *Pääsanansa edellä olevat attributit Volter Kilven myöhäistuotannossa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- KARLSSON, FRED 1973: Suomen partisiippien ja relatiivilauseiden suhteista. *Virittäjä*. Helsinki.
- KOIVISTO, HELINÄ 1987: *Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä*. Mänttä.
- KÄRKKÄINEN, MARKKU 1986: *Relatiivilause syntaktisena yksikkönä suomen murteissa ja kirjoitetussa yleiskielessä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- NASKALI, PÄIVI 1992: *Laki on niin kuin se kirjoitetaan*. 1920- ja 1980-lukujen lakikielen lauserakenteen vertailua ymmärrettävyyden näkökulmasta. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- 1993: ”Viitatussa kohdassa mainittuna aikana”. Partisiippiattribuutit lakikielen ongelmana. *Kielikello* 2/1993. Helsinki.
- WAHLROOS, MERJA 1981: *Nominilausekkeiden rakenteesta raastuvanoikeuden pöytäkirjoissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- VUORINIEMI, JORMA 1975: Teonnimet viestinnässä. *Virittäjä*. Helsinki.

AIMO HAKANEN: *Participial modifiers as a stylistic feature of written standard Finnish*

One syntactic device of natural language is the subordination or embedding within clauses and sentences of other clauses, as non-autonomous constituents. The embedded clause may preserve its original syntax or it may be modified.

There are, however, considerable differences in the use of embedded structures both between spoken and written language and between different genres. One example is the use of so-called 'contracted' clauses, the frequency of which in written standard Finnish is approximately threefold that of spoken discourse, including dialects. In this article, I discuss another type of embedded structure, that of the participial premodifier, which can justifiably be considered a stylistic feature typical of written standard Finnish. According to quantitative corpus studies using the corpus of over one million items in the Syntax Archives at the University of Turku, the mean frequency of participial modifiers in written standard Finnish is actually forty-fold that found in spoken dialects.

There are also very great differences in this respect between the different genres of written Finnish. One extreme is represented by administrative and official language, in which an embedded participial premodifier occurs on average in one out of two sentences, the other by literary language, in which such forms are found in three percent of sentences (Table 1). There are also great differences in the frequency of different types of participle (Table 2).

In the more detailed analysis of administrative and official texts, I look at the syntactic structure of participial embedded structures. In Table 3 the participial phrases are divided into those with adjuncts (one third of all occurrences) and without (two thirds). The participial expressions in both categories contain a large number of the stereotypical phrases and expressions typical of the genre in question. If this type of participial expression, which is syntactically simple but highly characteristic of the genre, is disregarded, the proportion of participial modifiers is much closer to that found in other written genres.

There are, however, other differences. In addition to stereotypical phraseology, administrative and official texts, along with certain other genres, typically make use of multiple consecutive participial premodifiers, sometimes also involving complex multiple embedding. In the article, I look at some examples of left-branching complex embedded nominal phrases, in which the noun is preceded by two or more participial phrases as premodifiers. The degree of difficulty in decoding such synthetic structures depends to a great extent on the number of embedded items, but even more on the overall structure of the embedded complex structure and the relationships between the individual embedded items.

This layering of participial forms in a single surface structure constituent in written standard Finnish is a good example of the evident tendency towards a more synthetic type of syntax. When used skillfully and in moderation, participial premodifiers are an excellent means of expressing one's message in a compact and well-articulated form. Care, however, is needed in the use of these forms; in actual communication situations, the complex embedded structures generated by the language system do not necessarily satisfy the demands of textual acceptability. It is up to the writer to decide what form is acceptable, appropriate and effective in a particular context or situation.